

pages missing
17.1.49.

VERHANDELINGEN

over

DE NATUURLIJKE GESCHIEDENIS

DER

Nederlandsche overzeesche bezittingen,

DOOR

de Leden der Natuurkundige commissie in Indië
en andere Schrijvers.

UITGEGEVEN

OP LASTE VAN DEEN KONING

door

C. J. TEMMINCK.

ZOOLOGIE.

Verdigeerd door J. A. Susanna, Gedrukt door J. P. de Lau.

Seiden

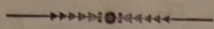
IN COMMISSIE BIJ S. EN J. LUCHTMANS EN C. C. VAN DER HOEK.

1839 - 1844.

SYSTEMATISCHE NAAMLIJST

VAN DE

IN DIT WERK BESCHREVENE EN AFGEBEEDE, GEWERVELDE DIEREN.

	Bladzijde.	Plaat.		Bladzijde.	Plaat.
A.) ZOOGDIEREN.					
I. Inleiding. Algemeen geographisch overzicht der Zoogdieren van den Indischen Archipel, met Tabel.					
	1—57.				
II. Beschrijvingen.					
SIMIA.					
S. satyrus	1.	I—VII ^{bis} .	S. leucomus	87.	
SEMNOPITHECUS.					
S. entellus	57.		S. modestus	87, 96.	XIV.
S. leucopymnus	59.		S. murinus	87.	
S. cucullatus	59.		S. exilis	87, 97.	XV.
S. leucomystax	59.		S. melanotis	87, 98.	XIV.
S. mitratus	60, 65.	XII, XII ^{bis} .	S. insignis	87, 99.	
S. siamensis	60.		S. laticaudatus	87, 100.	XV.
S. melalophos	60, 66.	XII ^{bis} .	PTEROMYS.		
S. flavimanus	61, 67.		Pt. petaurista	103.	
S. rubicundus	61, 69.	IX, XI.	Pt. elegans	106.	
S. chrysomelas	61, 71.	X, XI.	Pt. elegans	107, 112.	XVI.
S. sumatranus	61, 73.	X ^{bis} .	Pt. nitidus	107, 112.	
S. maurus	61, 76.	XII ^{bis} .	Pt. leucogenys	108.	
S. cristatus	61, 77.	XII.	Pt. (ANOMALURUS) Pelli	109.	
S. frontatus	62, 78.	VIII.	Pt. (SCIUROPTERUS) sagitta	109, 113.	
S. nemausus	62.		Pt. (Sciur.) volucella	110.	
S. nasicus	62, 80.	XII.	Pt. (Sciur.) momoga	111.	
HYLOMYS.					
H. suillus	153.	XXV, XXVI.	Pt. (Sciur.) volans	111.	
HYLOGALEA.					
H. tana	160, 161.	XXVI, XXVII.	SUS.	169.	
H. ferruginea	160, 163.	XXVI, XXVII.	S. vittatus	172, 173.	XXIX, XXXII.
H. javanica	160, 165.	XXVI, XXVII.	S. verrucosus	172, 175.	XXVIII, XXXII.
H. murina	160, 167.	XXVI, XXVII.	S. celebensis	172, 177.	XXVIII ^{bis} .
VIVERRA.					
V. Boiei	121.	XVIII.	S. timoriensis	173, 178.	XXXI.
POTAMOPHILUS.					
P. barbatus	115.	XVII.	S. barbatus	173, 179.	XXX, XXXI.
PHASCOGALEA.					
Ph. melas	149.	XXV.	RHINOCEROS.		
DORCOPSIS.					
D. Brunii	129en130.	XXI, XXII, XXIII, XXIV.	Rh. sondaicus	183.	
D. ursinus	129, 130 en 138.	XIX, XXII, XXIII, XXIV.	Rh. sondaicus	184.	XXXIII.
D. inustus	131, 143.	XX, XXII, XXIII, XXIV.	Rh. sumatranus	190.	XXXIV.
SCIURUS.					
S. bicolor	85.		BOS.	195.	
S. hypoleucus	85, 88.		B. sondaicus	197.	XXXV—XXXIX.
S. ephippium	86, 91.	XIII.	B. bubalus	205.	XL en XLI.
S. hippurus	86, 92.		CERVUS.		
S. rubriventer	86.		C. equinus	209.	
S. Raflesii	86, 93.		C. kuhlii	212, 213.	XLII, XLV.
S. vittatus	86, 94.		C. rusa	212, 223.	XLIV, XLV.
S. nigrovittatus	86, 95.		C. » var. moluccensis	212, 217.	XLIII, XLV.
			C. » » timoriensis	212, 220.	XLV.
			C. muntjac	212, 220.	XLV.
				213, 225.	
B.) VOGELN.					
FALCO (LOPHOTES) Reinwardtii					
			F. (PERNIS) ptilorhynchus	35.	V.
			F. (PANDION)	40.	VII.
			E. (Pandion) ichthyaetus	41.	
			F. (Pandion) humilis	44.	
				47.	VI.
PITTA.					
			P. gigas	1.	
			P. maxima	8, 14.	
			P. iris	14.	
			P. granatina	14.	
			P. venusta	10, 15.	III.
			P. Baudii	6, 15.	II.
			P. cyanura	10, 15.	III.
			P. Boschii	3, 15.	I.
			P. strepitans	5, 16.	
			P. irena	16.	
			P. cyanoptera	12, 17.	
				7, 17.	

OVER

DE ZOOGDIEREN VAN DEN INDISCHEN ARCHIPEL,

DOOR

SALOMON MÜLLER,

PHIL. DOCT., RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, LID VAN DE NATUURKUNDIGE
COMMISSIE IN OOST-INDIË EN VAN ONDERSCHIEDENE GELEERDE GENOOTSCHAPPEN.

hun plomp ligchaam geknakt en door hunne logge treden verpletterd, of door hunnen altijd bezigen, altijd in beweging zijnden slorp, als uit kortswijl en voor tijdverdrif, gaande weg, ontworteld en moedwillig om zich heen geslingerd. Aldus worden menigmaal de fraaiste bananen-plantaadjen en geheele velden met rijst, suikerriet en dergelijken, in éénen nacht der vernieling ter prooi. De elefanten houden zich intusschen zelden lang in eene streek op, en bezoeken gemeenlijk des nachts de velden, echter bijna nooit twee of meerdere nachten achter elkander. Somwijlen verlaten zij een oord voor geruimen tijd, zoodat zij het eene jaar in deze, het andere in gene landstreek menigvuldiger voorkomen. De bewoners van Sumatra geven zich geene moeite om deze dieren te temmen, en ook slechts zeer weinig om hen te bejagen. Dan alleen, wanneer zij hen somwijlen des nachts in de nabijheid van bewoonde en bebouwde streken op het spoor krijgen, leggen de Maleijers, aan de westkust des eilands, hier en daar langs de wegen, die de elefanten gewoonlijk gaan, suikerriet met rattenkruid neder, als een lokaas, om hen te vergiften. Weinige voorbeelden slechts zijn mij echter bekend, dat de inlanders de op zulke wijze gedoodde elefanten zijn magtig geworden. Gewoonlijk nemen dezen, zoodra zij de werking van het gif beginnen te gevoelen, de wijk naar eenzame boschstreken. Ook is het den Maleijers om het dier zelf minder te doen, dan wel om er zich van te bevrijden: want de inlanders aldaar schrijven onder alle dieren den elefant het meeste verstand en scherpste oordeel toe, en zij verkeeren in het stellige denkbeeld, dat, wanneer eenmaal een *Gádjah* of elefant in eene streek, op de eene of andere wijs, valsch of vijandelijk behandeld is, niet alleen hij, maar, bijaldien hij er het leven afbrengt, ook al zijne makkers — gelijk zich de Maleijers uitdrukken — zulk eene plaats, gedurende jaar en dag vermijden. — Merkwaardig zijn voor het overige de togten, die deze zwaarlijvige dieren, dikwerf door enge bergpassen ondernemen en hoe zij somwijlen langs de smalle ruggen van het hooge gebergte hunnen weg voortzetten. — Sumatra is intusschen het eenige Sunda-eiland, van hetwelk schier alle reizigers, sedert de eerste tijden, dat de Europeaan Oost-Indië bezocht heeft, als de woonplaats der elefanten gewag maken. De opgave van Buffon, dat ook Java elefanten zoude opleveren, berust op eene dwaling, die thans, na de trouwe en treffende beschrijvingen, welke in de laatste vijf-en-twintig jaren, van dat eiland in het licht verschenen zijn, geene breedvoerige wederlegging behoeven zal. Op Java vindt men zelfs niet het minste stellige bewijs, dat deze dieren daar ooit zouden geleefd hebben. Of Borneo ook elefanten bezit, durven wij, ondanks al de door ons in het werk gestelde onderzoekingen, evenmin stellig te ontkennen, als te bevestigen. Ritter verklaart zich, in zijne klassieke *Erdkunde*, voor het laatste gevoelen, en ons zelve is op *Banjermassing*, door meer dan eenen Maleijer verhaald, dat zich aan gene zijde van het groote gebergte des binnenlands zulke dieren zouden ophouden. Het is nu allezins in het oog vallend, dat deze berigten met die, welke zich Ritter heeft ten nutte gemaakt, in het algemeen met elkander overeenstemmen: want de geleerde *Aardrijkskundige* merkt uitdrukkelijk aan, dat de elefanten slechts op eenen enkelen hoek des eilands aanwezig zijn, en wel aan de naar het vaste land gekeerde, noordwestzijde, in de distrikten *Oengsang* en *Paitna*. Al te dikwerf echter schrijven de reizigers elkander blindelings na, zonder zich met een naauwgezet onderzoek der bronnen hunner voorgangers genoegzaam bezig te houden. *Pigafetta* reeds, deelde in *Magalhães Reis* mede, dat zij bij hunne aankomst in de stad Borneo, met twee elefanten naar den Koning *Siripada* gereden waren. Wie zal intusschen voor de waarheid instaan, dat deze dieren aldaar geboren en niet van Sumatra of het vaste land herkomstig waren? Want ook op Java worden somwijlen jonge elefanten van Palembang of uit andere streken der *Lampongs* over-

gebragt, en de inlandsche Vorsten van Soerakarta en Djokjokarta zijn gewoonlijk in het bezit van een of meer dezer, door hunne monsterachtige grootte, vrees en verwondering inboezemende schepsels. De inbooringen op de zuid- en westkusten van Borneo schijnen dit dier in de door hen bewoonde gedeelten nimmer opgemerkt te hebben, en ook de bovenbedoelde Maleijers, volgens welke zich hetzelfde in het noorden des eilands zoude ophouden, hadden de zaak bloot van hooren zeggen. — Op even onzekere wijze, vernamen wij ook van onderscheidene Maleijers en Dajakkers, dat zich in eenige oorden van Borneo Rhinocerosen zouden ophouden: een berigt, dat insgelijks reeds door vroegere reizigers medegedeeld en ook door den Heer Ritter opgenomen is, hoezeer nergens iets hoegenaamd betrekkelijk den vorm of vermoedelijke soort dezes diers wordt opgegeven. Volgens de ruwe schets van eenen Bejadjoë-Dajakker, welke eens, in zijne jeugd, eenen mannelijken Rhinoceros, aan het bovengedeelte der rivier Kahayan wilde gezien hebben, had dezelve de grootte van een' grooten buffel, terwijl hij slechts met éenen hoorn gewapend was. Al dadelijk doet zich de vraag op, of het ook welligt de Rhinoceros Sondaicus, welke soort ons tot heden alleen van Java bekend is, zoude kunnen wezen, dan wel, of dat Borneosche dier tot den neushoorn van het vaste land te rangschikken zij, of wel, eene geheel eigene soort uitmaakt. Voor de mogelijkheid dezer laatste vooronderstelling zoude men eenigen grond kunnen vinden in het, in ieder geval opmerkenswaardige verschijnsel, dat ook Sumatra eene geheel bijzondere soort, die nog in geen ander land is waargenomen, huisvest. — Niet minder belangrijk dan de omstandigheid, dat, zoo ver zich onze kennis met zekerheid uitstrekt, Rhinoceros Sondaicus alleen binnen Java, en Rhinoceros Sumatrensis bloot tot het eiland van dezen naam begrensd zijn, is de uitgestrekte plaatselijke verbreiding, welke beide soorten in haar vaderland ondergaan hebben. De krachtvolle, stevige ligchaamsbouw dezer dieren, de onaandoenlijkheid, waarmede zij onderscheidene graden der temperatuur verdragen, en de onverschilligheid, met welke zij zoowel de weeke en saprijke, als de drooge en wrange gewassen tot hun voedsel bezigen, maken het hun gemakkelijk, om onder zeer verschillende omstandigheden en in zeer ongelijksoortige streken te leven. Schier overal, waar het land slechts onbewoond en onbebouwd is, van den oever der zee af, tot op de hoogste toppen der klokvormige vuurbergen, vindt men op de beide genoemde eilanden, het voetspoor dezer dieren, hetwelk dikwerf uit onderscheidene voeten diep in de aarde gedrukte voren bestaande, zich meestal door menigvuldige slingeringen en bogten kennen doet. Niet zelden ook loopt het in eene onafgebrokene lijn van den voet eens bergs tot op deszelfs spits, en van den eenen hoogen top langs eenen verbindenden rug, of ook wel door een tusschenliggend dal, naar dien van eenen anderen berg. Op Java hebben wij dikwerf zoodanige sporen, op 1500—2300 ellen hoogte, in de barre omstreken der kraters aangetroffen. Daar, waar het woud het dikste is, bedienen zich de houthakkers vaak van die paden tot het afslepen der geveldde boomstammen; en de inlanders, welke zich nu en dan, ter inzameling van zwavel, derwaarts begeven, en inzonderheid diegenen, welke togten naar deze hoogere bergstreken het opzoeken ten doel hebben der kleine, knolvormige *Balanophora elongata*, Bl. — uit welke de Sundanezen eene zeer nuttige brandstof bereiden — weten zich de door den Rhinoceros gebaande slingerwegen, op eene voordeelige wijze ten nutte te maken. — Even als de Rhinoceros van het vaste land van Azië, leven ook de beide soorten der eilanden, niet gelijk de elephant, in gezelschappen, doch genoegzaam altijd afzonderlijk; slechts zeer zeldzaam ontmoet men er twee bij elkander, en, zoo zulks gebeurt, is het een oud wijfje met haar min of meer volwassen jong, of een paar, dat zich gedurende den bronstijd vereenigd heeft.

In geen geslacht der zoogdieren zijn onze onderzoekingen, naar verhouding, vruchtbaarder geweest in uitkomsten, dan in dat der zwijnen. Het moet in de hoogste mate bevreemden, dat deze dieren, ondanks hunne zoo algemeene verbreiding, en niettegenstaande zij in zulk eene talrijke menigte op die eilanden, welke sedert drie eeuwen door alle Europeesche, zeebouwende natiën zoo druk bezocht zijn, voorkomen, gedurende zulk een lang tijdvak, wetenschappelijk onbekend konden blijven. Intuschen zijn deze soorten der eilanden niet de eenige van haar geslacht, welke nadere bepaling aan den tegenwoordigen tijd schijnt voorbehouden; met de zwijnsoorten van het vaste land en voornamelijk met die, welke de middel- en zuid-Aziatische gewesten bewonen, is het in geenen deele beter gesteld: in tegendeel, omtrent dezen ontbreken ons, ook thans nog, naauwkeurige berigten, zoodat hare aanduiding en bepaling voor latere navorschingen moeten bewaard blijven. Wel vindt men in genoegzaam alle Reisbeschrijvingen, over deze of gene streek dezès werelddeels, van wilde zwijnen gewag gemaakt; doch altijd, 't geen te bejammeren is, alleen onder deze onwetenschappelijke en algemeene benaming. Deze onbepaalde naams-opgave van zulk eene algemeen bekende diersoort, scheen den in de zoölogie onbedreven' reiziger reeds meer dan voldoende, en het zijn diergelijke onbeduidende berigten, welke men in de beschrijvingen van vreemde landen zoo dikwerf aantreft, waardoor in de kennis hunner fauna vaak meer verwarring, dan uitbreiding gebragt is geworden. Tot de veronachtzaming van het onderzoek der wilde zwijnen van Indië kan inmiddels nog eene andere omstandigheid hebben bijgedragen, die wel verdient in aanmerking te worden genomen. Ik bedoel de hoogst zonderbare meening, welke door Buffon en Zimmermann is aan den dag gelegd en, opmerkelijk genoeg, door alle latere bearbeiders der geographische zoölogie onveranderd is voortgeplant, dat namelijk *Sus scrofa* over geheel Azië, ja zelfs over de Oost-Indische eilanden en Nieuw-Guinea zoude verspreid zijn. Ik waag het niet, te beslissen, of zich aan deze wijze van zien ook veelligt het dwaalbegrip paarde, dat al de in Indië levende wezens van dat diergeslacht, als bloote afstammelingen van verwilderde huiszwijnen zouden te beschouwen zijn, gelijk dusdanige verwilderingsen hier en daar in Zuid-Amerika hebben plaats gehad; doch, dat het in vele oorden van Indië, zoowel op het vaste land, als op menig eiland, niet aan wilde zwijnen ontbreekt, werd reeds door de vroegste zeevaarders, zendelingen en andere reizigers bevestigd. Dampier gewaagt van een wild zwijn van Mindanao; Rumphius spreekt in zijne Amboinsche Rariteit-Kamer, bij gelegenheid, dat hij over de bijgeloovige begrippen handelt, die de Moluksche inwoners van de zoogenaamde *Aprites* en *Pilae porcorum* hebben, van een klein, wild zwijnenras, dat op het eiland Klein-Ceram, en voornamelijk langs de stranden veel voorkomt; Fra Paolino da San Bartolomeo verhaalt in zijne *Viaggio alle Indie orientali*, enz., dat het Ghatgebergte eene menigte zwijnen bevat; en de Abt Grosier voert, in zijne *Description générale de la Chine*, bij de optelling van het wild, waarmede de markten van Peking in den winter zoozeer zijn opgevuld, de wilde zwijnen onder die dieren aan, waaruit deze ontzaggelijke hoopen wild hoofdzakelijk bestonden. Ook van Cochinchina en andere oorden wordt door menig later' schrijver van wilde zwijnen melding gemaakt. Crawford zegt uitdrukkelijk, dat zich in de bosschen van Siam eene groote menigte dezer dieren ophoudt. Doch, in geen der zoölogische werken vindt men eene eenige wilde zwijnsoort van het Indische vaste land aangevoerd. Dat dit punt, derhalve, nog veel te onderzoeken over laat, lijdt wel geen twijfel. Dàn eerst, wanneer wij al die dieren, uit de onderscheidene, ver van elkander verwijderde landstreken, naauwkeurig hebben leeren kennen, zal het zich nader ophelderen, van welke wilde soort

het zoogenaamde Siamsche zwijn afstamt: want, dat hetzelfde een' anderen stamvader heeft, als ons Europeesch huiszwijn, daarvan houde ik mij ten volste overtuigd.

De reden, waarom de wilde zwijnen van de westelijke Sunda-eilanden, en inzonderheid die van het zoo sterk door Europeanen bevolkte Java, zoo lang in een wetenschappelijk opzigt onopgemerkt zijn gebleven, mag ook wel gedeeltelijk in de zwarigheid te zoeken zijn, waarmede de jagt en de behandeling dezer dieren, onder de inboorlingen, als meest de Mahomedaansche Godsdienst belijdende, gepaard gaan. Bij de heidensche eilanders op Timor, Borneo, Boeroe enzv. zijn zij daarentegen gemakkelijk verkrijgbaar; doch weinige natuuronderzoekende reizigers hebben zich aldaar lang genoeg opgehouden; andere, handeldrijvende Europeanen vergenoegden zich enkel met het vleesch dezer wilde dieren tot spijsje te gebruiken, zonder zich verder om hunne grootte of gedaante in het minste te bekommeren. Alleen Sus babirussa, de zeldzaamste van alle Indische soorten, doch die zich door zijne buitengewoon ontwikkelde slag tanden onderscheidt, werd door deze opmerkelijke kopversierselen reeds zeer vroeg in Europa bekend. Dit merkwaardige dier, van hetwelk Quoy en Gaimard in den zoölogischen Atlas der Voyage de l' Astrolabe zeer fraaije afbeeldingen, namelijk van een mannetje, een wijfje en haar jong, geleverd hebben, is, gelijk wij reeds vroeger aanmerkten, over Celebes, Boeroe en eenige der Xulla-eilanden, te weten Mangoli en Bangay verspreid. Lesson oppert in het zoölogisch gedeelte der Voyage de la Coquille meermalen de vraag, of de babirussa niet misschien ook verder oostwaarts op sommige Papoeasche eilanden zoude voorkomen, daar hem niet alleen de inboorlingen van Waigiou, naar allen schijn, van dit dier gesproken hebben, maar hij ook met veel grond deszelfs aanwezen op Nieuw-Guinea vooronderstelde. Intusschen zijn dit altemaal slechts gissingen, aan welke wij geene wetenschappelijke waarde mogen hechten, daar haar alle bewijs ontbreekt, en zij dus nader door reizigers bevestigd dienen te worden. De onbeschaafde en ligtgeloovige inlanders geven dikwerf van de gewoone wezens, zeer wonderbaarlijke en overdrevene voorstellingen, en wanneer men zich bij zoodanige gelegenheden niet zelve met hen en in hunne eigene taal, klaar en duidelijk kan onderhouden, wordt de zaak nog meer verward en daardoor dikwerf in de hoogste mate ongerijmd. Ik kan in dit opzigt bij eigene ondervinding spreken, en wij bezitten zelfs de bewijsstukken van diergelijke verkeerd begrepene verhalen eener verhitte verbeelding: zoo als, onder anderen, de door Nieuhof, onder den naam van *Sokotyro* of *Sukoterio* geleverde vreemdsortige afbeelding. — Met zekerheid weten wij, dat de babirussa noch op Amboina of Ceram, noch op Timor, noch op een van de drie groote westelijke Sunda-eilanden voorkomt. Op Celebes bewoont hij voornamelijk het oostelijk en noord-oostelijk gedeelte des eilands; of hij zich ook op de westkust bevindt, is mij onbekend.

Gelijk wij bereids hebben aangeteekend, bepaalde zich onze kennis van het zwijnengeslacht uit Indië zeer lang alleen tot den babirussa, tot dat eindelijk voor weinige jaren de Hoogleeraar Lesson eene andere soort van Nieuw-Guinea beschreef, welke hij den naam gaf van *Sus Papuensis*, en de Heer Temminck, van de twee door ons op Java ontdekte soorten: *Sus verrucosus* en *Sus vittatus*, in de vroeger vermelde Inleiding tot de *Fauna Japonica*, gewag maakte. Behalve dezen, bekwamen wij nog eene eigene soort van Timor en eene andere van Borneo, zoodat ons thans in het geheel zes wilde zwijnen uit die wereldstreken bekend zijn. Of de eene of de andere dezer soorten ook op het schier-eiland van Malakka of in

andere deelen van het vaste land te huis is, laat zich, bij gebrek aan naauwkeurige berigten over d
wilde zwijnen dier gewesten, niet wel beslissen.

Onder de Sunda-soorten heeft *Sus vittatus* de wijdste verbreiding, en zij is tevens die soort, welke door de verhouding en den bouw haars ligchaams, in het bijzonder wat den vorm des schedels betreft, als ook door de gladheid harer huid, de weinige borstels en donkere kleur, met één woord, door haren geheelen habitus, met het tamme Siamsche of Chinesche zwijn (*Sus Sinensis*) de meeste overeenkomst heeft. Alleenlijk is zij eenigzins hooger op de pooten en heeft zij eenen minder neêrhangenden buik, dan aan de dieren van dit kleine karakteristieke huisras gewoonlijk eigen is. Overigens is zij onder de grootere, door Java en Sumatra gevoed wordende zoogdieren, wel een der gemeenste, en van het zeestrand af, tot over al de binnendeelen dezer beide eilanden, alomme verspreid: alleen de bovenste bergwouden schijnen niet door haar bewoond te worden. Het zwijn van Timor (*Sus Timoriensis*) is naauw aan haar verwant, voor zoo verre deze vergelijking, naar de slechts half volwassen individuen, welke wij van dit dier bezitten, te maken zij. Deze bieden, door hunnen tengeren ligchaamsbouw, ten naastebij hetzelfde verschil met den *Sus vittatus* aan, als in gelijk opzigt, het Moluksche hert uit die streek, zich door mindere grootte en teederder gestalte van *Cervus russa* van Java onderscheidt. — Met de beide eerstgemelde soorten moet niet verwisseld worden het zoogenaamde witte zwijn van Borneo, van hetwelk wij, gedurende ons verblijf ter zuidkust van dit eiland, een enkel oud wijfje bekwamen, onder den naam van *Sus barbatus* door mij bekend gemaakt (*). Dit dier monstert zich inzonderheid uit door eenen bijzonder langen kop en eenen zeer karakteristieken bakkenbaard, die zijdelings langs de onderkaak heenloopt en grootendeels bestaat uit harde en tamelijk lange, doch meestal eenigzins gebogene borstels. Terwijl wij deze soort alleen op Borneo aantroffen, vonden wij daarentegen *Sus verrucosus* uitsluitend op Java. Deze laatste heeft onder alle zijne Indische geslachtsverwanten de krachtigste houding en het wildste voorkomen; voor het minst is zulks het geval met den ouden ever, die door zijne forsche en dreigende slag tanden en ook door het knoestige uitwas aan zijn' kop een vervaarlijk aanzien heeft. Ook is hij op Java veel meer gevreesd, dan het mannetje van *Sus vittatus*, van welken hij zich buitendien ook nog door zijne meer afgezonderde levenswijs onderscheidt.

Geene der zes opgenoemde soorten bereikt de grootte van het Europeesche wilde zwijn; ook zijn zij over het algemeen veel minder boosaardig, ofschoon het toch somwijlen geschiedt, dat oude evers en ook wel zeugen, die dragtig zijn of jongen hebben, wanneer zij sterk aangehitst of verwond worden, op menschen of honden afkomen: want in alle oorden der wereld legt het zwijn dezelfde stuursche geaardheid aan den dag en doet het zich door hetzelfde knorrende stemgeluid kennen.

Opmerkenswaardig is de overeenstemming des naams, onder welken het zwijn in de onderscheidene streken van Indië, en op vele ver van elkander gelegene eilanden der Zuidzee bekend is. Behalve eenige weinige uitzonderingen, die mij daarvan zijn voorgekomen, eindigen deze namen doorgaans in *a* of in *i*. De Sundanezen of zoogenaamde bergbewoners (*Orang goenong*) van Java's westelijk gedeelte, noemen het

(*) Zie Tijdschrift voor Nat. Geschiedenis, V Deel, p. 149.

tamme zwijn, even als de Maleijers op Sumatra, *Babi*. Bij de bewoners van Rottie echter heet het *Bafi*, op Timor *Fafi*, op Poeloe-Samaow *Bagi* en op Savo *Wawi*, welke laatste uitspraak op het eiland Solor in *Wawe* is overgegaan. Eene nauwe verwantschap met deze benamingen heeft het woord *Bawoei*, onder hetwelk de Bejadjoe-Dajakkers op Borneo hun getemd zwijn kennen; als ook de naam *Baboei*, welken hetzelfde, volgens A. von Chamisso, in Chamorischen tongval, op de Marianne-eilanden draagt. Zeer afwijkende daarentegen klinkt het woord *Oenek*, waarmede de Doeson-Dajakkers op Borneo dat dier bestempelen; en eenigzins vreemd ook, de naam *Oe*, onder welken ons de Papoea's in het distrikt Koyway, ter westkuste van Nieuw-Guinea hetzelfde aanduiden. Ongeveer één' graad meer noordwaarts van daar, in het distrikt Lobo, werd het ons echter door de Papoeasche strandbewoners, met den reeds eenigzins meer bekenden naam *Booi* aangewezen, eene benaming, welke met verandering der eindvokaal *i* in *a*, den zwijnen op vele der Zuidzee-eilanden gegeven wordt. J. R. Forster voert hiervan onderscheidene voorbeelden aan. Volgens hem heet het zwijn op de Societeits-eilanden *Boea*, op de Markiezen-eilanden *Bocaha*, op de Vriendschaps-eilanden *Boekka*, op Mallicollo *Brrocas*, op Tanna *Boega* enzv. Al deze laatstgenoemde namen hebben meer of min overeenkomst met het Japanse *Boeta*, terwijl de vroeger vermelde benamingen, bij de Oost-Indische eilanders in gebruik, doorgaans van verre of meer nabij, aan het Chinese *Schi*, *Tschii* en *Ietschii* herinneren. Even zoo is ook het woord *Moe* (*), volgens Crawford de naam van het huiszwijn der Siamezen, niet zonder eenige gelijkenis met het aangevoerde Papoeasche *Oe*, en zelfs stemt het eenigzins overeen met het Dajaksche *Oenek*.

Behalve die Oost-Indische eilanden, welke wij als het vaderland der bovengenoemde wilde zwijnsoorten opgegeven hebben, zijn nog vele andere in den Archipel, van deze kleine, dikhuidige dieren overvloediglijk bewoond. Het afschuwen, dat de Mahomedaan uit godsdienstig vooroordeel voor dezelve aan den dag legt, is aan hunne vermeerdering en uitbreiding inzonderheid bevorderlijk, vermits zij uit dien hoofde het allerminst vervolgd worden. Hierdoor laat zich de ontzaggelijke menigte van wilde zwijnen verklaren, in die landen en landstrecken, waar de bewoners, gelijk op Java en Sumatra, geheel of grootendeels het Islamismus zijn toegedaan. Het is gelukkig, dat een aanmerkelijk getal dezer dieren op deze beide eilanden, door de tijgers, panters en wilde honden verslonden wordt, terwijl op Borneo en op Timor, alwaar minder of schier geene dier groote roofdieren voorkomen, de mensch zelf als hun gevaarlijkste vijand optreedt. Hoe ijverig intusschen deze heidensche eilanders de zwijnen, om den wil van hun vleesch, ook vervolgen, blijven dezelve toch, zoowel dáár als in de Mahomedaansche landen, de allerlastigste dieren voor den landman, wien zij groote schade veroorzaken, en die zijne velden met veel moeite omheinen en zijne plantaadjen vaak nacht en dag bewaken moet, wil hij zijnen oogst niet geheel of gedeeltelijk door hen zien verloren gaan.

Geheel anders is het gelegen met den Indischen Tapir (*Tapirus Indicus*), die slechts zelden de bosschen verlaat, en daardoor buiten allen invloed op de huishouding der menschen blijft. Hij doorkruist het liefste de groote bergwouden, en schijnt zich langen tijd in eene bepaalde streek op te houden. Daar baant hij, even

(*) Wij hebben de spelling der aan de werken van Forster, Chamisso en Crawford ontleende namen, niet letterlijk gevolgd, maar naar de Hollandsche uitspraak gewijzigd.

als de Rhinoceros, door zijne dikwerf herhaalde wandelingen langs eenen zelfden weg, diepgevoorde paden in de wildernis, niet zelden over steile hellingen en door enge dalen, tot op vele duizenden voeten boven het zeevlak. Op de westkust van Sumatra hebben wij in menige bergstreek, dit dier soms tot op eene hoogte van 1200 ellen boven de zee aangetroffen; terwijl wij daarentegen in de uitgebreide vlakke bosschen der zuidkust van Borneo geen spoor van hem ontdekten. De Heer Diard echter is in de binnenlanden van Pontianak een' tapir magtig geworden. In die streek schijnt dat dier hoofdzakelijk de boschrijke bergketens te volgen, die zich voor een gedeelte, verre uit het binnenste des eilands tot dicht aan het zeestrand uitstrekken. Verder bewoont de tapir Malakka, en, als de opgave van Abel Rémusat werkelijk tot dit dier betrekking heeft, dan wordt hetzelfde ook in sommige der zuid-westelijke provinciën van China aangetroffen.

De Indische tapir heeft over het geheel eenen veel zachteren en buigzamer' aard dan het zwijn. Zelfs dan, wanneer hij oud gevangen wordt, laat hij zich in korten tijd vrij wel temmen en, getemd zijnde, door kinderen regeren. Zijn voedsel bestaat in bladeren van allerlei wilde boomsoorten, welke hij te gelijk met de dunne takken verorbert. Somwijlen schilt hij ook de schors der boomen af, of zoekt de vijgen en andere afgevallene vruchten op.

RUMINANTIA. In genoegzaam alle oorden der wereld, waar de menschelijke bedrijvigheid en beschaving niet alle wildernis hebben uitgeroeid, worden herkaauwende dieren in aanzienlijke menigte gevonden, met uitzondering alleen van Australië, waar men tot heden, voor zooverre mij bekend is, nog geen' vertegenwoordiger van deze talrijke orde heeft aangetroffen. De Indische Archipel telt vier geslachten van dezelve, bevattende het geslacht *Moschus* de kleinste soorten. Deze sierlijke, snelvoetige diertjes leven veelal in de hooge bosschen, doch houden zich bij voorkeur nabij derzelve kanten en vooral op zulke plaatsen van het vóórhout op, die van velden en tuinen begrensd zijn. Zij leven meestal alleen, zeldzaam bij paren, zijn in hunne bewegingen zeer vaardig, maar ook spoedig vermoeid; waarom zij, vervolgd wordende, zich liever in dicht struikgewas, onder hol liggende, oude boomstammen, of tusschen groote, boven den bodem uitstekende boomwortels trachten te verschuilen, dan dat zij hun heil in de vlugt zoeken. Hun vleesch is bijzonder fijn en zacht, doch voor een, aan hetzelfde ongewoon Europeesch mondgebemelte wat al te zoet, om voor lekkernij gehouden te kunnen worden. De inlanders vangen hen meerendeels met strikken, die zij langs smalle, platgetredene boschpaden, welke deze dieren veelal op hunne wandelingen volgen, uitzetten. Van de twee bewoners der Sunda-eilanden dezes geslachts, is *Moschus napu* over Sumatra en Borneo verspreid, waar dit dier vaak in waterrijke, vlakke wouden door ons is waargenomen, terwijl *Moschus Javanicus* alleen op het eiland Java te huis is, en ons dikwerf in bergachtige streken voorkwam; hoezeer zich deze laatste soort ook in de lage, effene wildernissen bevindt, gelijk de eerste nu en dan in het gebergte wordt aangetroffen.

De Archipel bezit vijf soorten van herten, onder welke *Cervus equinus*, die Sumatra en Borneo bewoont, door grootte en schoonheid van gestalte, onder allen uitmunt. Deze is de *Mindjangan djer* of het Waterhert, aldus genaamd, omdat men het dikwerf aan moerassige plaatsen aantreft, hoezeer het ook niet zelden drooge bergbosschen, tot zelfs vele duizenden voeten hoog, doorkruist. Het leeft bijkans altijd alleen, en in den bronstijd slechts vertoont het zich somwijlen gepaard. — *Cervus muntjac* is zo-

